Kohtulahendite kogumik

ÜLDKOHTU OTSUS (üheksas koda)

15. november 2018*

Riigiabi – Maksustamissüsteem, mis lubab Hispaania maksuresidendist ettevõtjatel amortiseerida firmaväärtuse välisriigi maksuresidendist ettevõtjates osaluse omandamisel – Komisjoni otsus, millega abi tunnistatakse ühisturuga kokkusobimatuks ja kohustatakse see osaliselt tagasi nõudma – Säte, mille alusel on süsteem jätkuvalt osaliselt kohaldatav – Taotlus jätta kohtuasjas otsus tegemata – Põhjendatud huvi säilimine – Õiguspärane ootus – Komisjoni antud konkreetsed kinnitused – Ootuse õiguspärasus – Õiguspärase ootuse ajaline kohaldamisala

Kohtuasjas T-207/10,

Deutsche Telekom AG, asukoht Bonn (Saksamaa), esindajad: advokaadid A. Cordewener ja J. Schönfeld, hiljem advokaat J. Schönfeld,

hageja,

versus

Euroopa Komisjon, esindajad: B. Martenczuk, T. Maxian Rusche ja C. Urraca Caviedes, hiljem T. Maxian Rusche, C. Urraca Caviedes, lõpuks T. Maxian Rusche, C. Urraca Caviedes ja K. Blanck-Putz,

kostja,

keda toetavad

Ebro Foods, SA, asukoht Madrid (Hispaania), esindajad: advokaadid J. Buendía Sierra, E. Abad Valdenebro, M. Muñoz de Juan ja R. Calvo Salinero, hiljem J. Buendía Sierra, E. Abad Valdenebro ja R. Calvo Salinero,

ja

Banco Santander, SA, asukoht Santander (Hispaania), esindajad: advokaadid J. Buendía Sierra, E. Abad Valdenebro, M. Muñoz de Juan ja R. Calvo Salinero, hiljem J. Buendía Sierra, E. Abad Valdenebro ja R. Calvo Salinero,

ja

Iberdrola, SA, asukoht Bilbao (Hispaania), esindajad: advokaadid J. Ruiz Calzado, M. Núñez Müller ja J. Domínguez Pérez, hiljem J. Ruiz Calzado, J. Domínguez Pérez ja S. Völcker,

ja

* Kohtumenetluse keel: saksa.

Telefónica, SA, asukoht Madrid, esindajad: advokaadid J. Ruiz Calzado, M. Núñez Müller ja J. Domínguez Pérez, hiljem J. Ruiz Calzado, J. Domínguez Pérez ja S. Völcker,

menetlusse astujad,

mille ese on ELTL artikli 263 alusel esitatud nõue tühistada komisjoni 28. oktoobri 2009. aasta otsuse 2011/5/EÜ firmaväärtuse amortiseerimise kohta välismaises äriühingus osaluse omandamisel C 45/07 (ex N 51/07, ex CP 9/07), mida Hispaania rakendas (ELT 2011, L 7, lk 48), artikli 1 lõiked 2 ja 3,

ÜLDKOHUS (üheksas koda),

koosseisus: president S. Gervasoni (ettekandja), kohtunikud K. Kowalik–Bańczyk ja C. Mac Eochaidh,

kohtusekretär: ametnik C. Heeren,

arvestades menetluse kirjalikku osa ja 16. novembri 2017. aasta kohtuistungil esitatut,

on teinud järgmise

otsuse

Vaidluse taust

1 2005. ja 2006. aastal saadetud kirjalike küsimustega (E-4431/05, E-4772/05, E-5800/06 ja P-5509/06) uurisid mitu Euroopa Parlamendi liiget Euroopa Ühenduste Komisjonilt seda, kas kvalifitseerida riigiabiks meede, mis on ette nähtud juriidilise isiku tulumaksu seaduse (Ley del Impuesto sobre Sociedades) artikli 12 lõikes 5, mis lisati sinna 27. detsembri 2001. aasta seadusega nr 24/2001, mis käsitleb maksu-, haldus- ja sotsiaalmeetmete vastuvõtmist (Ley 24/2001, de Medidas Fiscales, Administrativas y del Orden Social, *BOE* nr 313, 31.12.2001, lk 50493), ja mida korrati kuninga 5. märtsi 2004. aasta seadusandlikus dekreedis 4/2004, millega kiidetakse heaks juriidilise isiku tulumaksu seaduse konsolideeritud versioon (Real Decreto Legislativo 4/2004, por el que se aprueba el texto refundido de la Ley del Impuesto sobre Sociedades, *BOE* nr 61, 11.3.2004, lk 10951) (edaspidi „vaidlusalune kava“).

2 19. jaanuari 2006. aasta vastuses küsimusele E-4431/05 on öeldud:

„Komisjon ei saa kinnitada, kas Hispaania ettevõtjate kõrged pakkumised on tingitud Hispaania maksuõigusnormidest, mis lubavad neil ettevõtjatel firmaväärtuse amortiseerida kiiremini kui Prantsuse või Itaalia samasugustel ettevõtjatel. Komisjon saab siiski kinnitada, et kõnealused riigisisesed õigusnormid ei kuulu riigiabi eeskirjade kohaldamisalasse, kuna need on pigem kõikide Hispaania ettevõtjate suhtes kohaldatavad üldised amortisatsiooni käsitlevad eeskirjad.“

3 17. veebruari 2006. aasta vastuses küsimusele E-4772/05 on öeldud:

„Praegu komisjoni käsutuses oleva teabe põhjal tundub siiski, et firmaväärtuse amortiseerimist käsitlevaid Hispaania maksueeskirju kohaldatakse kõikide Hispaania ettevõtjate suhtes, sõltumata nende suurusest, valdkonnast, õiguslikust vormist või sellest, kas need on era- või riigi omandis, kuna tegemist on üldiste amortisatsiooni käsitlevate eeskirjadega. Seetõttu ei tundu need kuuluvat riigiabi eeskirjade kohaldamisalasse. Kui komisjoni käsutusse peaks jõudma vastupidist teavet, teostatakse selle suhtes mõistagi süvendatud uurimine.“

4 15. jaanuari ja 26. märtsi 2007. aasta kirjadega palus komisjon Hispaania ametiasutustel esitada teavet, et hinnata vaidlusaluse kava reguleerimisala ja toimet. Hispaania Kuningriik edastas 16. veebruari ja 4. juuni 2007. aasta kirjadega komisjonile taotletud teabe.

5 28. augusti 2007. aasta faksiga sai komisjon kaebuse hagejalt Deutsche Telekom AG, kes väitis, et vaidlusalune kava on ühisturuga kokkusobimatu riigiabi.

6 10. oktoobri 2007. aasta otsusega, mille kokkuvõte avaldati 21. detsembril 2007 (ELT 2007, C 311, lk 21), algatas komisjon vaidlusaluse kava suhtes ametliku uurimismenetluse.

7 5. detsembri 2007. aasta kirjaga sai komisjon Hispaania Kuningriigi märkused menetluse algatamise otsuse kohta. Ajavahemikul 2008. aasta 18. jaanuarist kuni 16. juunini sai komisjon märkusi veel 32 huvitatud isikult, sh hagejalt 12. veebruaril 2008. 30. juuni 2008. aasta kirja ja 22. aprilli 2009. aasta kirjaga esitas Hispaania Kuningriik oma kommentaarid huvitatud kolmandate isikute märkuste kohta.

8 Komisjon lõpetas menetluse Euroopa Liidu siseste osaluste omandamise suhtes 28. oktoobri 2009. aasta otsusega 2011/5/EÜ firmaväärtuse amortiseerimise kohta välismaises äriühingus osaluse omandamisel C 45/07 (ex NN 51/07, ex CP 9/07), mida Hispaania rakendas (ELT 2011, L 7, lk 48, edaspidi „vaidlustatud otsus“).

9 Vaidlustatud otsusega tunnistatakse ühisturuga kokkusobimatuks vaidlusalune kava, mis lubab Hispaanias maksustatud ettevõtjatel amortiseerida firmaväärtuse osaluse omandamisel liidus asuvates välismaistes ettevõtjates.

10 Vaidlustatud otsuse artikli 1 lõigete 2 ja 3 kohaselt võib aga vaidlusalust kava jätkuvalt kohaldada abikavas sätestatud kogu amortisatsiooniperioodil vastavalt seoses osaluste omandamistega, mis viidi ellu enne ametliku uurimismenetluse algatamise otsuse avaldamist *Euroopa Liidu Teatajas* 21. detsembril 2007, ja seoses osaluste omandamistega, mille elluviimise suhtes – mille oli heaks kiitnud reguleeriv asutus, keda tehingust enne seda kuupäeva teavitati – oli enne 21. detsembrit 2007 võetud tühistamatu kohustus.

11 Vaidlustatud otsuse artikli 4 lõikes 1 on ette nähtud, et Hispaania Kuningriigile pandud tagasinõudmise kohustus ei puuduta abi, mis on seotud kõnealuse otsuse artikli 1 lõikes 2 nimetatud osaluste omandamisega. Komisjon selgitas kohtuistungil, et vaidlustatud otsuse artikli 1 lõikes 3 nimetatud osaluste omandamiste mainimata jätmine selle otsuse artiklis 4 tuleneb sisulisest veast, mis on kantud ka kohtuistungi protokolli.

Menetlus ja poolte nõuded

12 Hageja esitas käesoleva menetluse algatamiseks hagiavalduse, mis saabus Üldkohtu kantseleisse 6. mail 2010.

13 Üldkohtu kantseleisse 9. augustil ja 7. septembril 2010 esitatud dokumentidega esitasid Ebro Foods, SA, Banco Santander, SA, Iberdrola, SA ja Telefónica, SA taotlused astuda menetlusse komisjoni nõuete toetuseks. Üldkohtu kaheksanda koja president rahuldas need taotlused 26. novembri 2010. aasta kohtumäärustega ja lubas Iberdrolal ning Telefónical kasutada menetluse suulises osas inglise keelt.

14 Menetlus peatati kahel korral, kõigepealt Üldkohtu teise koja presidendi 13. märtsi 2014. aasta kohtumäärusega seniks, kuni on tehtud menetlust lõpetavad otsused kohtuasjades T-219, Autogrill España *vs.* komisjon, ja T-399/11, Banco Santander ja Santusa *vs.* komisjon, seejärel Üldkohtu teise koja presidendi 9. märtsi 2015. aasta kohtumäärusega seniks, kuni on tehtud menetlust lõpetav otsus apellatsioonkaebuste kohta, mis esitati nendes asjades tehtud kohtuotsuste peale (7. novembri 2014. aasta kohtuotsus Banco Santander ja Santusa *vs.* komisjon, T-399/11, EU:T:2014:938,

ja 7. novembri 2014. aasta kohtuotsus Autogrill España *vs.* komisjon, T-219/10, EU:T:2014:939). Menetlust jätkati 21. detsembril 2016, mil kuulutati neid apellatsioonkaebusi lahendav kohtuotsus komisjon *vs.* World Duty Free Group jt (C-20/15 P ja C-21/15 P, EU:C:2016:981). Üldkohtu üheksanda koja presidendi 13. veebruari 2017. aasta otsusega jäeti rahuldamata hageja taotlus peatada käesolev menetlus kuni on tehtud menetlust lõpetav otsus kohtuasjas T-219/10 RENV, World Duty Free Group *vs.* komisjon.

15 20. ja 30. oktoobri 2017. aasta otsustega lubas Üldkohtu üheksanda koja president menetlusse astujatel esitada oma seisukohad kohtuistungil hispaania keeles.

16 Üldkohtu kantseleisse 26. oktoobril 2017 saabunud dokumendiga esitas komisjon taotluse jätta kohtuasjas otsus tegemata. Üldkohtu 13. novembri 2017. aasta määrusega liideti see taotlus sisulise arutamisega.

17 Poolte suulised seisukohad ja vastused Üldkohtu kirjalikele ning suulistele küsimustele kuulati ära 16. novembri 2017. aasta kohtuistungil.

18 Hageja palub Üldkohtul:

– „tühistada [vaidlustatud otsus] osas, milles selle artikli 1 lõigetes 2 ja 3 tagatakse seal nimetatud Hispaania investoritele õiguspärase ootuse kaitse“ (edaspidi „vaidlustatud säte“);

– mõista kohtukulud välja komisjonilt, jättes menetlusse astujate kohtukulud nende endi kanda, ja teise võimalusena juhul, kui hagi jäetakse rahuldamata, jätta poolte kohtukulud nende endi kanda;

– teise võimalusena peatada käesolev menetlus, kuni on lõplikult lahendatud hagid, mis on esitatud komisjoni 15. oktoobri 2014. aasta otsuse peale (EL) 2015/314 riigiabi SA.35550 (13/C) (ex 13/NN) (ex 12/CP) kohta, mida Hispaania rakendas rahalise firmaväärtuse amortiseerimise suhtes välismaises ettevõtjas osaluse omandamisel (ELT 2015, L 56, lk 38).

19 Komisjon palub Üldkohtul:

– jätta hagi vastuvõetamatuse tõttu läbi vaatamata;

– teise võimalusena tuvastada, et kohtuotsuse tegemise vajadus on ära langenud;

– kolmanda võimalusena jätta hagi põhjendamatuse tõttu rahuldamata;

– mõista kohtukulud välja hagejalt.

20 Ebro Foods, Banco Santander, Iberdrola ja Telefónica paluvad Üldkohtul:

– jätta hagi vastuvõetamatuse tõttu läbi vaatamata või teise võimalusena jätta hagi põhjendamatuse tõttu rahuldamata;

– mõista kohtukulud välja hagejalt.

Õiguslik käsitlus

Taotlus jätta kohtuasjas otsus tegemata

21 Komisjon väidab käesoleva hagi suhtes kohtuotsuse tegemata jätmise taotluse põhjendamiseks, et hageja põhjendatud huvi on kadunud. Komisjoni hinnangul ei hõlma see säte hageja konkurendi Telefónica osaluse omandamist äriühingus O2, millele hageja tugineb, et põhjendada oma huvi taotleda vaidlustatud sätte tühistamist osas, milles see lubas sellel konkurendil rakendada vaidlusalust kava kõnealuse osaluse omandamise alusel, nagu nähtub vaidlusaluse kava uuest tõlgendusest Hispaania ametiasutuste poolt (21. märtsi 2012. aasta siduv arvamus V0608-12) ja komisjoni hinnangust sellele otsuses 2015/314. Neli menetlusse astujat märkisid, et nemad seda kohtuotsuse tegemata jätmise taotlust ega selle põhjendusi ei toeta, rõhutades eelkõige, et nende põhjenduste analüüsimine tooks kaasa Üldkohtu kohustuse teha otsus küsimustes, mida käsitlevad väited, mis on esitatud otsuse 2015/314 peale esitatud hagide põhjendamiseks (kohtuasjad T-12/15, Banco Santander ja Santusa *vs.* komisjon, T-256/15, Telefónica *vs.* komisjon, ja T-260/15, Iberdrola *vs.* komisjon).

22 Tuleb meelde tuletada väljakujunenud kohtupraktikat, mille kohaselt peab hageja põhjendatud huvi hagi eseme seisukohalt esinema hagi esitamise hetkel, vastasel juhul on hagi vastuvõetamatu. Nimetatud vaidluse ese – nagu ka põhjendatud huvi – peab säilima kuni kohtuotsuse tegemiseni, kuna vastasel juhul langeb otsuse tegemise vajadus ära; see eeldab, et hagi tulemusel võib selle esitanud pool saada mingit kasu (vt 7. juuni 2007. aasta kohtuotsus Wunenburger *vs.* komisjon, C-362/05 P, EU:C:2007:322, punkt 42 ja seal viidatud kohtupraktika, ning 28. mai 2013. aasta kohtuotsus Abdulrahim *vs.* nõukogu ja komisjon, C-239/12 P, EU:C:2013:331, punkt 61 ja seal viidatud kohtupraktika).

23 Käsitletavas asjas väidab komisjon sisuliselt, et pärast käesoleva hagi esitamist tekkinud asjaoludest tuleneb, et vaidlustatud säte ei lubanud Telefónical vaidlusalust kava rakendada ja seega ei andnud see talle äriühingu O2 omandamisel eelist. Järelikult ei ole hagejal enam põhjendatud huvi nõuda vaidlustatud otsuse tühistamist, et saavutada tema konkurendile antud eelise tagasiulatuv äravõtmine.

24 Tuleb märkida, et hageja põhjendatud huvi säilimist tuleb hinnata konkreetsest üksikjuhtumist lähtuvalt, võttes arvesse eelkõige väidetava õigusvastasuse tagajärgi ja väidetavalt kantud kahju olemust (vt 28. mai 2013. aasta kohtuotsus Abdulrahim *vs.* nõukogu ja komisjon, C-239/12 P, EU:C:2013:331, punkt 65 ja viidatud kohtupraktika).

25 Käesoleval juhul tuleb aga tõdeda, et isegi eeldusel, nagu väidab komisjon, et Telefónica ei oleks vaidlusalusest kavast enne ametiasutuste tõlgendust kasu saanud ja et vaidlustatud säte seega teda ei hõlmanud, on hageja huvi saavutada selle sätte tühistamine, säilinud.

26 Selline huvi tuleneb eeskätt hageja kui kaebava huvitatud isiku staatusest ning selle kaebuse vaidlustatud sättega osaliselt ja sisuliselt rahuldamata jätmisest.

27 Nimelt, kuigi vaidlustatud otsus ja ka vaidlustatud säte ei kujutanud endast sõnaselget vastust hageja kaebusele (vt selle kohta 12. veebruari 2008. aasta kohtuotsus BUPA jt *vs.* komisjon, T-289/03, EU:T:2008:29, punkt 317 ja seal viidatud kohtupraktika), siis vastupidi sellele, mida hageja oma kaebuses väitis, leidis komisjon selles siiski, et vaidlusalust kava võis seal täpsustatud teatud juhtudel jätkuvalt rakendada. Sellisest rahuldamata jätmisest piisab käesoleval juhul hageja põhjendatud huvi ilmestamiseks, kuna kõnealuse rahuldatama jätmise tühistamine üheainsa väite põhjal, mille ta on esitanud, võib tuua talle kasu, mis seisneb vaidlusaluse kava ebaseaduslikuks ja keelatuks tunnistamises, kaasa arvatud vaidlustatud sättes nimetatud juhtudel.

28 Vaidlust ei ole nimelt selles, et hageja on „huvitatud pool“ nõukogu 22. märtsi 1999. aasta määruse (EÜ) nr 659/1999, millega kehtestatakse üksikasjalikud eeskirjad [ELTL artikli 108] kohaldamiseks (EÜT 1999, L 83, lk 1; ELT eriväljaanne 08/01, lk 339), mida on muudetud, artikli 1 punkti h tähenduses, „kelle huve võib abi andmine mõjutada“, kellel on seega definitsiooni järgi „huvi“ ametliku uurimisemenetluse suhtes, mille lõpus peab komisjon tegema otsuse, ja kaasnevalt, võttes arvesse tema kaebuse rahuldamata jätmist kõnealuse otsusega, huvi esitada hagi selle otsuse peale, mis ei ole tema suhtes soodne. Tuleb rõhutada, et lisaks on hageja huvitatud pool, kes esitas kaebuse, mille alusel algatati ametlik uurimismenetlus, ja kes selgitas kaebuses selle esitamise põhjendusi, kõigepealt ja enne ebasoodsa konkurentsiolukorra mainimist, mis tekkis äriühingut O2 puudutava tehingu tegemisel, viidates konkurentsieelisele, mis anti üldiselt Hispaania telekommunikatsioonisektori ettevõtjatele, kelle hulgas tegutseb ka hageja, ning eelisele, mis anti üldiselt tema Hispaania konkurendile Telefónica, sõltumata tema osaluse omandamisest äriühingus O2.

29 Sellest järeldub, et asjaolu, mida komisjon väidab olevat ilmnenud pärast käesoleva hagi esitamist ja mille kohaselt ei oleks Telefónica saanud vaidlustatud otsusega ebaseaduslikuks tunnistatud vaidlusalusest kavast äriühingus O2 osaluse omandamisel kasu saada ja vaidlustatud säte ei oleks lubanud kõnealust kava selle osaluse omandamisel rakendada, ei sea siiski kahtluse alla hageja põhjendatud huvi tegutseda vaidlustatud sätte vastu. Kui see oleks teisiti ja eelkõige, kui oleks nõutud, et huvitatud pooled ning eeskätt need, kes algatasid ametliku uurimismenetluse, tõendaks lisaks sellele – nagu komisjon sisuliselt väidab – enda kui konkurendi staatust isiku suhtes, kes tegelikult vaidlustatud otsuses analüüsitud vaidlusalusest kavast abi sai, ajaks see segamini iga hagi vastuvõetavuse peamise ja esimese tingimuse, milleks on põhjendatud huvi, mis peab säilima kuni hagi lõpliku lahendamiseni, ja hagi esitamise õiguse, mis on siiski kaks eraldi tingimust, mis mõlemad koos peavad füüsilise või juriidilise isiku puhul olema täidetud (vt 17. septembri 2015. aasta kohtuotsus Mory jt *vs.* komisjon, C-33/14 P, EU:C:2015:609, punktid 58 ja 62 ning seal viidatud kohtupraktika).

30 Tuleb lisada, et vaidlust ei ole selles, et enne, kui ilmnesid pärast käesoleva hagi esitamist tekkinud asjaolud, millele komisjon viitab, sai Telefónica tõepoolest vaidlusalusest kavast kasu osaluse omandamisel äriühingus O2, nagu Üldkohus leidis 21. märtsi 2012. aasta määruses Telefónica *vs.* komisjon (T-228/10, ei avaldata, EU:T:2012:140, punkt 26), ja et niisugune tegelik kasu, mida sellise kaebaja konkurent vaidlusalusest kavast sai, kes oma kaebuses just asjomase osaluse omandamisel saadud eelise suhtes kaebuse esitas, võimaldab samuti ja igal juhul järeldada, et kõnealusel kaebajal on säilinud põhjendatud huvi esitada selle kaebuse rahuldamata jätnud otsuse peale hagi.

31 Järgmiseks tuleb järeldada, et hagejal säilib samuti huvi nõuda vaidlustatud otsuse tühistamist, võimaldamaks vältida seda, et selles väidetavalt sisalduv õigusvastasus tulevikus ei korduks (vt selle kohta 7. juuni 2007. aasta kohtuotsus Wunenburger *vs.* komisjon, C-362/05 P, EU:C:2007:322, punkt 50 ja seal viidatud kohtupraktika). Selle kohta tuleb rõhutada, et arvestamata käesoleva hagi aluseks olevaid asjaolusid, võib väidetav õigusvastasus tulevikus korduda, kuna see seab neist asjaoludest sõltumata kahtluse alla õiguspärase ootuse kaitse põhimõtte kohaldamise üldtingimuste tõlgenduse ja nimetatud põhimõtte alusel antava kaitse ajalise ulatuse (vt selle kohta 24. septembri 2008. aasta kohtuotsus Reliance Industries *vs.* nõukogu ja komisjon, T-45/06, EU:T:2008:398, punkt 43).

32 Sellest järeldub, et komisjoni taotlus jätta kohtuasjas otsus tegemata tuleb tagasi lükata, ilma et oleks vaja võtta seisukoht otsuse 2015/314 ulatuse suhtes ning seega ilma, et tuleks rahuldada hageja esitatud peatamise taotlus üksnes juhul, kui Üldkohus otsustab kõnealuse otsuse suhtes otsuse teha, mis tähendab, et see taotlus tuleb samuti tagasi lükata.

Hagi põhjendatus

33 Hageja esitab üheainsa väite, mis tugineb õiguspärase ootuse kaitse põhimõtte väärale kohaldamisele. Tema sõnul leidis komisjon ekslikult, et ta peab seda põhimõtet kohaldama vaidlusalusest kavast kasu saanute suhtes, samas kui selle põhimõtte kohaldamise tingimused ei olnud täidetud. Nimelt oleks komisjon pidanud kohustama selle kava alusel antud abi tagasi nõudma ja mitte lubama kõnealuse kava jätkuvat rakendamist osaluste omandamiste suhtes, mis toimusid enne ametliku uurimismenetluse algatamise otsuse avaldamist.

34 Siinkohal tuleb välja tuua, et komisjon põhjendas vaidlusaluse kava jätkuva rakendamise lubamist teatud osaluste omandamiste suhtes – mis leidsid aset enne ametliku uurimismenetluse algatamise otsuse avaldamist *Euroopa Liidu Teatajas* 21. detsembril 2007 ja mille elluviimise suhtes, millest oli enne seda kuupäeva reguleerivale asutusele teatatud ja mille too oli heaks kiitnud, oli võetud tagasivõetamatu kohustus enne 21. detsembrit 2007 – ja mõnede vastavate maksualaste mahaarvamiste tagasimaksmise mittenõudmist asjaoluga, et abisaajatel oli õiguspärane ootus, et kõnealune abi oli antud vastavalt EÜ asutamislepingu eeskirjadele. Komisjon leiab nimelt, et vastusena parlamendi liikmete küsimustele tehtud 19. jaanuari ja 17. veebruari 2006. aasta avaldustes andis ta kuni 21. detsembrini 2007 ehk ajani, mil ametliku uurimismenetluse algatamise otsus *Euroopa Liidu Teatajas* avaldati, konkreetsed, tingimusteta ja omavahel kooskõlas olevad tagatised, mis tekitasid vaidlusaluse kava abisaajatel põhjendatud lootusi, et kõnealune kava ei kuulu riigiabi käsitlevate eeskirjade kohaldamisalasse (vaidlustatud otsuse põhjendused 158–170).

35 Samuti tuleb märkida, et määruse nr 659/1999 artiklis 14 on sätestatud, et „[k]ui ebaseadusliku abi korral tehakse negatiivne otsus, nõuab komisjon, et kõnealune liikmesriik peab võtma kõik vajalikud meetmed, et abisaajalt abi tagasi saada“. Ebaseadusliku abi kaotamine selle tagasinõudmise teel on loogiline tagajärg tuvastusele, et abi ei ole seaduslik. Nimelt on komisjoni poolt siseturuga kokkusobimatuks tunnistatud abi liikmesriigipoolse kõrvaldamise kohustuse eesmärk taastada varasem olukord (vt 5. augusti 2003. aasta kohtuotsus P&O European Ferries (Vizcaya) ja Diputación Foral de Vizcaya *vs.* komisjon, T-116/01 ja T-118/01, EU:T:2003:217, punkt 223 ja seal viidatud kohtupraktika), võttes abisaajalt ära eelise, mille ta oli oma konkurentidega võrreldes tegelikult saanud (vt 7. märtsi 2002. aasta kohtuotsus Itaalia *vs.* komisjon, C-310/99, EU:C:2002:143, punkt 99 ja seal viidatud kohtupraktika, ning 29. aprilli 2004. aasta kohtuotsus Saksamaa *vs.* komisjon, C-277/00, EU:C:2004:238, punkt 75 ja seal viidatud kohtupraktika; 15. juuni 2010. aasta kohtuotsus Mediaset *vs.* komisjon, T-177/07, EU:T:2010:233, punkt 169).

36 Samas näeb see säte ette, et „[k]omisjon ei nõua abi tagastamist, kui see on vastuolus ühenduse õiguse üldpõhimõttega“.

37 Väljakujunenud kohtupraktikast tuleneb aga, et õiguspärase ootuse kaitse põhimõte on liidu õiguse üldpõhimõte. Liidu õiguskorras on seda põhimõtet kohtupraktikaga järk-järgult tunnustatud kui üksikisikuid kaitsvat „kõrgemalseisvat õigusnormi“ (14. mai 1975. aasta kohtuotsus CNTA *vs.* komisjon, 74/74, EU:C:1975:59, punkt 44), „ühenduse aluspõhimõtet“ (7. juuni 2005. aasta kohtuotsus VEMW jt, C-17/03, EU:C:2005:362, punkt 73) või ka „üldpõhimõtet“ (4. oktoobri 2001. aasta kohtuotsus Itaalia *vs.* komisjon, C-403/99, EU:C:2001:507, punkt 35). Õiguspärase ootuse kaitse põhimõtet võib käsitada õiguskindluse põhimõtte järelmina, mis nõuab, et liidu õigusnormid oleksid kindlad ja nende kohaldamine õigussubjektidele ootuspärane, mis tähendab, et selle eesmärk on tagada normi muutmise korral konkreetselt ühe või mitme füüsilise või juriidilise isiku õiguspäraselt saavutatud olukorra kaitse (vt selle kohta 18. mai 2000. aasta kohtuotsus Rombi ja Arkopharma, C-107/97, EU:C:2000:253, punkt 66 ja seal viidatud kohtupraktika, ning kohtujurist Léger' ettepanek liidetud kohtuasjades Belgia ja Forum 187 *vs.* komisjon, C-182/03 ja C-217/03, EU:C:2006:89, punkt 367).

38 Käsitletavas asjas tuleb kõigepealt märkida, et pooled möönavad üksmeelselt, et vaidlusalusest kavast komisjoni ei teavitatud ja et ELTL artikli 108 lõikes 3 sätestatud teavitamiskohustust seega ei täidetud.

39 Järgmiseks tuleb märkida, et hageja nõustus kohtuistungil sellega, et õiguspärase ootuse kaitse põhimõte oli teatamata jäetud abi suhtes erandjuhul kohaldatav ning võttis seega tagasi oma etteheite, mis tugines selle põhimõtte kohaldatamatusele juhul, kui abikava on ametlikult ebaseaduslik seetõttu, et sellest ei teavitatud; see asjaolu on kantud ka kohtuistungi protokolli.

40 Kohtupraktikast tuleneb nimelt, et õiguspärane ootus võib teatamata jäetud abi saajaid kaitsta, kuid üksnes erandlikel asjaoludel.

41 Kohus on täpsustanud, et arvestades teatamiskohustuse keskset rolli, et komisjoni poolt riigiabi suhtes läbiviidav kohustuslik kontroll oleks tõhus, siis võivad abi saanud ettevõtjad abi seaduslikkuse suhtes õiguspärasele ootusele tugineda põhimõtteliselt vaid juhul, kui abi andmisel on järgitud ELTL artiklis 108 ette nähtud menetlust, ja hoolas ettevõtja peab suutma üldjuhul kindlaks teha, kas seda menetlust järgiti. Eriti juhul, kui abi antakse komisjonile eelnevalt teatamata, mistõttu see on ELTL artikli 108 lõike 3 kohaselt ebaseaduslik, ei saa abisaajal sel momendil olla õiguspärast ootust, et abi andmine on nõuetekohane, välja arvatud juhul, kui esinevad erandlikud asjaolud (vt selle kohta 24. novembri 1987. aasta kohtuotsus RSV *vs.* komisjon, 223/85, EU:C:1987:502, punktid 16 ja 17; 20. septembri 1990. aasta kohtuotsus komisjon *vs.* Saksamaa, C-5/89, EU:C:1990:320, punktid 14 ja 16; 13. juuni 2013. aasta kohtuotsus HGA jt *vs.* komisjon, C-630/11 P–C-633/11 P, EU:C:2013:387, punkt 134; 27. jaanuari 1998. aasta kohtuotsus Ladbroke Racing *vs.* komisjon, T-67/94, EU:T:1998:7, punkt 182; 16. oktoobri 2014. aasta kohtuotsus Alcoa Trasformazioni *vs.* komisjon, T-177/10, EU:T:2014:897, punkt 61, ja 22. aprilli 2016. aasta kohtuotsus Iirimaa ja Aughinish Alumina *vs.* komisjon, T-50/06 RENV II ja T-69/06 RENV II, EU:T:2016:227, punkt 214).

42 Erandit õigustab täpsemalt asjaolu, et liikmesriikidel ja abisaajatel on selle teatamiskohustuse suhtes erinev seisund. Nimelt on see kohustus üksnes liikmesriikidel ja nad ei saa iseenda ebaseaduslikule tegevusele tuginedes muuta kehtetuks komisjoni otsuseid ja võtta ELTL artiklitelt 107 ja 108 kasulikku mõju ning viidata õiguspärasele ootusele, et abi, millest nad ei teatanud, on seaduslik (vt 28. juuli 2011. aasta kohtuotsus Diputación Foral de Vizcaya jt *vs.* komisjon, C-471/09 P–C-473/09 P, ei avaldata, EU:C:2011:521, punkt 65 ja seal viidatud kohtupraktika), ning teatud juhtudel isegi mitte selle abi saanud isikute õiguspärale ootusele (14. jaanuari 1997. aasta kohtuotsus Hispaania *vs.* komisjon, C-169/95, EU:C:1997:10, punktid 48 ja 49, ning 22. aprilli 2016. aasta kohtuotsus Prantsusmaa *vs.* komisjon, T-56/06 RENV II, EU:T:2016:228, punkt 43).

43 Seevastu, kuna abisaajatele ei saa sellest abist teatamata jätmist ette heita, ei saa teatamata jätmine välistada võimalust tugineda nende õiguspärasele ootusele, et asjaomane abi on seaduslik.

44 Abisaajate kasuks lubatud erandit õigustab lisaks asjaolu, mida komisjon on asjakohaselt rõhutanud, et ilma selle erandita kaotaks õiguspärase ootuse kaitse üldpõhimõte riigiabi valdkonnas oma sisu, kuna abi tagasinõudmise kohustus, mida see põhimõte on mõeldud leevendama, on kohaldatav üksnes teatamata jäetud abi suhtes, mida rakendati ilma komisjoni heakskiiduta. Kohus on samas leidnud, et määruse nr 659/1999 vastuvõtmisega loodi siseturuga kokkusobimatu abi tagasinõudmist puudutavas osas uus olukord, kinnitades tagasinõudmise süstemaatilisust (määruse nr 659/1999 artikli 14 lõike 1 esimene lause), kuid nähes samas ette erandi (määruse nr 659/1999 artikli 14 lõike 1 teine lause) juhuks, kui tagasinõudmine on vastuolus liidu õiguse üldpõhimõttega; tegemist on seega uue olukorraga, mille kõiki õiguslikke tagajärgi tuleb arvesse võtta ja millega komisjon peab oma otsuste tegemisel arvestama, loobudes teatud juhtudel kokkusobimatu abi tagasinõudmise määramisest (1. juuli 2010. aasta kohtuotsus ThyssenKrupp Acciai Speciali Terni *vs.* komisjon, T-62/08, EU:T:2010:268, punktid 275 ja 276). Kui abisaajad ei saaks õiguspärasele ootusele tugineda üksnes sel ainsal põhjusel, et abist ei ole teatatud, kaotaks määruse nr 659/1999 artikkel 14 oma ulatuse osas, milles see sätestab, et komisjon ei nõua abi tagastamist, kui see on vastuolus õiguse üldpõhimõttega, samas kui seadusandja võttis selle sätte vastu just selleks, et piirata ebaseadusliku ja komisjoni poolt siseturuga kokkusobimatuks tunnistatud abi tagasinõudmise kohustuse ulatust.

45 Hageja vaidleb vastu erandlike asjaolude olemasolule, mis õigustaks õiguspärase ootuse kaitse põhimõtte kohaldamist vaidlusaluse kava teatud abisaajate suhtes, väites, et mitte ükski selle põhimõtte kohaldamise tingimustest ei ole käsitletaval juhul täidetud.

46 Sellega seoses tuleb meelde tuletada, et väljakujunenud kohtupraktikast tuleneb, et õiguspärasel ootusele tuginemiseks peavad olema täidetud kolm kumulatiivset tingimust. Esiteks peavad ametiasutused olema andnud isikule pädevatest ja usaldusväärsetest allikatest pärit konkreetseid, tingimusteta ja ühtelangevaid kinnitusi. Teiseks peavad need kinnitused olema sellised, et isikul, kellele need on antud, tekib õiguspärane ootus. Kolmandaks peavad antud kinnitused olema kooskõlas kohaldatavate õigusnormidega (vt 16. detsembri 2008. aasta kohtuotsus Masdar (UK) *vs.* komisjon, C-47/07 P, EU:C:2008:726, punkt 81 ja seal viidatud kohtupraktika, ning 23. veebruari 2006. aasta kohtuotsus Cementbouw Handel & Industrie *vs.* komisjon, T-282/02, EU:T:2006:64, punkt 77 ja seal viidatud kohtupraktika], kuid olgu siiski täpsustatud, et kinnitused, mis on antud olukorras, kus abi ei ole tagasi nõutud, ja mis võivad tuleneda kinnitustest, mis on antud olukorras, kus kõnealust meedet ei ole riigiabiks kvalifitseeritud, on kooskõlas määruse nr 659/1999 artikliga 14 (vt eespool punkt 44; vt samuti selle kohta tänane kohtuotsus Banco Santander ja Santusa *vs.* komisjon, T-399/11 RENV, punktid 272–278).

47 Käsitletavas asjas ei vaidle hageja vastu sellele, et täidetud on nimetatud kolmas tingimus, kuid ta väidab, et esimene ja teine tingimus ei ole täidetud, mille kohta tuleb rõhutada, et need tingimused on iseenesest piiravad ja võimaldavad iseloomustada, nagu seda kinnitab asjaolu, et need tingimused on väga harva täidetud, erandlikke asjaolusid (vt selle kohta 1. juuli 2010. aasta kohtuotsus ThyssenKrupp Acciai Speciali Terni *vs.* komisjon, T-62/08, EU:T:2010:268, punktid 278–289; 27. septembri 2012. aasta kohtuotsus Producteurs de légumes de France *vs.* komisjon, T-328/09, ei avaldata, EU:T:2012:498, punktid 25–30, 22. aprilli 2016. aasta kohtuotsus Iirimaa ja Aughinish Alumina *vs.* komisjon, T-50/06 RENV II ja T-69/06 RENV II, EU:T:2016:227, punktid 222, 225 ja 252).

48 Hageja ei ole nõus ka sellega, et käsitletavas asjas on täietud üks täiendav tingimus, mis tuleneb õiguspärase ootuse kaitse põhimõtet käsitlevatest teatud kohtuotsustest ja mis nõuab, et kõnealune kaitse ei läheks vastuollu ülekaaluka avaliku huviga (vt allpool punktis 83 viidatud kohtupraktika). Samas võib märkida, et olemasolevate huvide, see tähendab ühelt poolt asjaomase isiku individuaalse huvi ja teiselt poolt liidu avaliku huvi kaalumine, mida selle tingimuse analüüsimisel tuleb teha, toetab samuti ja sellisena õiguspärase ootuse tunnustamist üksnes erandlikel asjaoludel, kuna see võimaldab – isegi kui antud konkreetsed kinnitused on tekitanud õiguspäraseid ootusi ja kui selle tunnustamise esimene ja teine tingimus on seega täidetud – tunnustatud õiguspärast ootust mitte kaitsta põhjusel, et see on liidu avaliku huviga vastuolus.

49 Seega tuleb kõiki neid kaalutlusi arvestades analüüsida, kas komisjon hindas neid hageja poolt vaidlustatud kolme õiguspärase ootuse tunnustamise tingimust nõuetekohaselt, ja juhul, kui see on nii, siis kas ta piiritles selle tunnustatud õiguspärase ootuse ajalist kohaldamisala nõuetekohaselt, millele hageja samuti vastu vaidleb.

Komisjoni vastustes parlamendiliikmete kahele küsimusele antud konkreetsed kinnitused

50 Vaidlustatud otsuses tuletas komisjon liidu ametiasutuste antud konkreetsed kinnitused kahele parlamendiliikmete küsimusele komisjoni nimel antud vastustest. Komisjoni vastused, mille üks komisjoni liige andis inglise keeles, on osaliselt taasesitatud ja tõlgitud vaidlustatud otsuse põhjenduses 165.

51 19. jaanuari 2006. aasta vastuses küsimusele E-4431/05 (edaspidi „esimene küsimus“) on öeldud:

„Komisjon ei saa kinnitada, kas Hispaania ettevõtjate kõrged pakkumised on tingitud Hispaania maksuõigusnormidest, mis lubavad neil ettevõtjatel firmaväärtuse amortiseerida kiiremini kui Prantsuse või Itaalia samasugustel ettevõtjatel. Komisjon saab siiski kinnitada, et kõnealused riigisisesed õigusnormid ei kuulu riigiabi eeskirjade kohaldamisalasse, kuna need on pigem kõikide Hispaania ettevõtjate suhtes kohaldatavad üldised amortisatsiooni käsitlevad eeskirjad.“ (*The Commission cannot confirm whether the high bids by Spanish companies are due to Spain's tax legislation enabling undertakings to write off goodwill more quickly than their French or Italian counterparts. The Commission can confirm, however, that such national legislations do not fall within the scope of application of state aid rules, because they rather constitute general depreciation rules applicable to all undertakings in Spain*.)

52 17. veebruari 2006. aasta vastuses küsimusele E-4772/05 (edaspidi „teine küsimus“) on öeldud:

„Praegu komisjoni käsutuses oleva teabe põhjal tundub siiski, et firmaväärtuse amortiseerimist käsitlevaid Hispaania maksueeskirju kohaldatakse kõikide Hispaania ettevõtjate suhtes, sõltumata nende suurusest, valdkonnast, õiguslikust vormist või sellest, kas need on era- või riigi omandis, kuna tegemist on üldiste amortisatsiooni käsitlevate eeskirjadega. Seetõttu ei tundu need kuuluvat riigiabi eeskirjade kohaldamisalasse. Kui komisjoni käsutusse peaks jõudma vastupidist teavet, teostatakse selle suhtes mõistagi süvendatud uurimine.“ (*According to the information currently in its possession, it would however appear to the Commission that the Spanish (tax) rules related to the write off of 'goodwill' are applicable to all undertakings in Spain independently from their sizes, sectors, legal forms or if they are privately or publicly owned because they constitute general depreciation rules. Therefore, they do not appear to fall within the scope of application of the state aid rules. The Commission will of course thoroughly investigate any information that would come to its knowledge indicating the contrary*.)

53 Väljakujunenud kohtupraktika kohaselt kujutavad põhjendatud lootusi anda võivad kinnitused endast konkreetset, tingimusteta ja ühtelangevat teavet, mis on saadud usaldusväärsetest allikatest (16. detsembri 2010. aasta kohtuotsus Kahla Thüringen Porzellan *vs.* komisjon, C-537/08 P, EU:C:2010:769, punkt 63; 13. juuni 2013. aasta kohtuotsus HGA jt *vs.* komisjon, C-630/11 P–C-633/11 P, EU:C:2013:387, punkt 132, ja 12. detsembri 2014. aasta kohtuotsus Banco Privado Português ja Massa Insolvente do Banco Privado Português *vs.* komisjon, T-487/11, EU:T:2014:1077, punkt 125). Siiski ei saa keegi viidata õiguspärase ootuse kaitse põhimõtte rikkumisele, kui puuduvad konkreetsed kinnitused, mille haldusasutus on talle andnud (17. märtsi 2011. aasta kohtuotsus AJD Tuna, C-221/09, EU:C:2011:153, punkt 72, ja 18. juuni 2013. aasta kohtuotsus Schenker & Co. jt, C-681/11, EU:C:2013:404, punkt 41).

54 Hageja väidab, et komisjon ei ole andnud konkreetseid kinnitusi, tuginedes nii komisjoni kahe vastuse vormile kui ka sisule.

– Komisjoni kahe vastuse vorm

55 Väljakujunenud kohtupraktika kohaselt ei ole vahet, mis vormis ametiasutus kinnitused esitab (14. veebruari 2006. aasta kohtuotsus TEA-CEGOS jt *vs.* komisjon, T-376/05 ja T-383/05, EU:T:2006:47, punkt 88, ja 24. septembri 2008. aasta kohtuotsus Kahla/Thüringen Porzellan *vs.* komisjon, T-20/03, EU:T:2008:395, punkt 146).

56 Hageja ei vaidlusta seda kohtupraktikat, mida ta muu hulgas meenutab, kuid väidab sisuliselt, et komisjoni antud väidetavad kinnitused oleks pidanud vähemalt olema esiteks suunatud vaidlusaluse kava abisaajatele, mis aga komisjoni vastuste puhul kahele parlamendiliikmete küsimusele, mis kuulusid institutsioonidevahelisse arutellu, nii ei olnud, ja teiseks neile teatavaks tehtud, mis aga samuti nii ei olnud, kui arvestada valitud avalikustamisviisi.

57 Ent esmalt ei nähtu kohtupraktikast kuidagi, et õiguspärane ootus võib tekkida üksnes selliste institutsioonide aktide suhtes, mis on adresseeritud või mõeldud konkreetselt ettevõtjatele. Nii on ettevõtjale konkreetseid kinnitusi andvaks teabeks tunnistatud komisjoni praktika, mis puudutab koondumistehinguid, mis asjaomast ettevõtjat ei hõlma (vt selle kohta 28. septembri 2004. aasta kohtuotsus MCI *vs*. komisjon, T-310/00, EU:T:2004:275, punktid 108–112). Seda enam on see nii institutsiooni akti puhul, mis käsitleb vaidlusalust abi. Lisaks on Euroopa Kohus 22. juuni 2006. aasta kohtuotsuses Belgia ja Forum 187 *vs*. komisjon (C-182/03 ja C-217/03, EU:C:2006:416, punkt 158), et selline komisjoni vastus parlamendiliikme küsimusele, nagu on käsitlusel käesolevas asjas, võis kõnealuse kava abisaajates tekitada õiguspärase ootuse, et see kava on seaduslik.

58 Hageja viidatud kohtupraktikast ei tulene nimelt, et huvitatud isik peaks olema formaalselt konkreetsete kinnituste allikaks oleva akti adressaat, vaid et huvitatud isikule „antud“ või „suunatud“ kinnituste väljend tähendab, et antud kinnitused peavad seda isikut puudutama ja ta peab neist teadlik olema (vt selle kohta 28. septembri 2004. aasta kohtuotsus MCI *vs*. komisjon, T-310/00, EU:T:2004:275, punktid 108 ja 112). Mis puudutab 13. detsembri 2000. aasta kohtumäärust Sodima *vs*. komisjon (C-44/00 P, EU:C:2000:686, punkt 50), millele hageja samuti viitab, siis tuleb märkida, et Euroopa Kohus tõepoolest keeldus selles tegema järeldust, et komisjoni liikme avalikud avaldused andsid hagejale konkreetseid kinnitusi, kuid et see keeldumine tulenes peamiselt nende avalduste sisust, mida peeti liiga üldiseks.

59 Komisjoni järel võib veel lisada, et parlamendiliikmete küsimustele vastamise menetluse eesmärk, isegi kui see toimub kahe institutsiooni, parlamendi ja komisjoni vahel, on teavitada parlamenti koondunud kodanike esindajaid küsimuse adressaadiks oleva institutsiooni, milleks käesoleval juhul on riigiabi valdkonnas peamine pädev institutsioon ehk komisjon, seisukohast nimetatud kodanike mureküsimuste suhtes, võimaldades neil nii kindlaks määrata oma vastavad tegevused.

60 Teiseks tuleb märkida, nagu hageja ka repliigis seda möönab, et komisjoni vastused tehti avalikuks. Täpsemalt avaldati *Euroopa Liidu Teatajas* küsimuse number, selle esitaja, ese rohkem või vähem üksikasjalikul viisil, adressaadiks olev institutsioon ja viide vastuse olemasolule ja kuupäevale (ELT 2006, C 327, lk 164 ja 192) koos viitega parlamendi veebilehele, kus küsimused ja vastused on välja toodud terves mahus, mis kohtupraktika kohaselt (19. septembri 2005. aasta kohtumäärus Air Bourbon *vs*. komisjon, T-321/04, EU:T:2005:328, punkt 34, ja 11. märtsi 2009. aasta kohtuotsus TF1 *vs*. komisjon, T-354/05, EU:T:2009:66, punkt 35) vastab avaldamisele ja igal juhul komisjoni küsimuste piisavale reklaamimisele.

61 Tuleb lisada, et parlamendi veebilehel asuv märge, et „[k]äesoleval veebisaidil avaldatud teave on üldine ega ole mõeldud individuaalseteks vajadusteks“ ei sea vastupidi hageja väidetule kahtluse alla käsitletava teabe avalikku laadi ega võimalust kvalifitseerida see teave konkreetseteks kinnitusteks. Nimelt, peale asjaolu, et seda teadet ei ole esitanud käsitletava teabe autor, tuleb rõhutada, et konkreetsete kinnituste andmine tähendab, et need kinnitused peavad käima abisaaja kohta, mitte aga, et need peavad teda otseselt nimetama selles tähenduses, et ta oleks üks või isegi ainus abisaaja.

62 Sama moodi ei saa teha järeldust nagu hageja, et komisjoni vastustest teatud elementide avaldamine *Euroopa Liidu Teatajas* on antud juhul õigusliku ebakindluse allikas, kuna komisjon võtab õiguspärast ootust tekitava asjaolu kuupäevaks vaidlustatud otsuses parlamendiliikmete küsimustele vastuste andmise kuupäeva ja kostja vastuses kuupäeva, mil see avaldati *Euroopa Liidu Teatajas*. Nimelt, nagu allpool punktides 91–105 on täpsustatud, ei ole õiguspärast ootust tekitava akti kuupäev määrav, et tuvastada abi, mille võib tagasinõudmise kohustusest vabastada. Tuleb lisada, et hageja väide, mis tegelikult vaidlustab komisjoni kostja vastuses esitatud märke, ei saa vaidlustatud sätte õiguspärasust igal juhul kahtluse alla seada.

63 Sellest järeldub, et komisjoni vastuste avaldamise laad ja viis ei võimalda, vastupidi hageja väidetule, sellisena välistada, et need võisid anda vaidlusaluse kava abisaajatele konkreetseid kinnitusi. Need võisid hoopis kinnitada abisaajate ootust, et kõnealune kava on seaduslik.

– Komisjoni vastuste sisu

64 Seoses komisjoni esimese vastusega tuleb märkida, et esiteks vastupidi sellele, mida lubab mõista hageja väide, et kõnealune küsimus on üldine, nimetab selle küsimuse alaküsimus nr 5 selgelt vaidlusalust kava, mainides „Hispaania maksuõigusnorme[, mis] asetavad ettevõtjad tasutud firmaväärtuse amortiseerimise olukorda“. Võib esile tuua, et teiseks vastas komisjon selles vastuses konkreetselt, viidates selgelt alaküsimuses nr 5 (vastus nr 5, esimene lõik) käsitletud õigusnormidele, mida ta muu hulgas vastustas teiste Hispaania maksuõigusnormidega (vastus nr 5, teine lõik), ja tingimusteta, märkides kindlalt ja üheselt mõistetavalt, et vaidlusalune kava ei ole riigiabi („Komisjon võib kinnitada, et [vaidlusalust kava] käsitlevad riigisisesed õigusnormid ei kuulu riigiabi eeskirjade kohaldamisalasse.“).

65 Seoses komisjoni teise vastusega võib tõepoolest möönda hageja järgi, et kuigi see vastus on endiselt sama mõttega, on see sõnastatud ettevaatlikumalt kui esimene vastus. Nimelt, esiteks kasutab komisjon kahel korral verbi „ilmnema“ (*appear*) ja teiseks lõpetab ta oma vastuse lubadusega viia läbi süvendatud uurimine juhul, kui talle saab teatavaks vastupidine teave.

66 Tuleb siiski tõdeda, et see ettevaatlikkus ei sea kahtluse alla komisjoni seisukohtade konkreetset, tingimusteta ja ühtelangevat laadi vaidlusaluse kava suhtes. Ettevaatlikkust selgitab nimelt peamiselt asjaolu, et esitatud küsimus puudutas konkreetselt ainult vaidlusalust kava ja sellega paluti komisjonil selgitada oma tegevusetust selle suhtes, asetades komisjoni seega olukorda, kus ta pidi end õigustama seoses kohustuste täitmisega vastavalt määrusele nr 659/1999. Nagu komisjon on asjakohaselt rõhutanud, selgitab see asjaolu seda, et ta täpsustas, et juhul, kui ilmneb teave, mis lubab järeldada, et vaidlusalune kava on riigiabi, ei uuri ta süvendatult mitte vaidlusalust kava, nagu väidab hageja, vaid asjaomast teavet, nagu nõuab nimetatud määruse artikli 10 lõige 1.

67 Sõna „ilmnema“ (appear) tuleb lisaks asetada perspektiivi esiteks asjaoluga, et komisjon esitab selle järgnevalt põhjendatud seisukoha („*it would* […] *appear to the Commission that the Spanish (tax) rules related to the writeoff of „goodwill“ are applicable to all undertakings in Spain independently from their sizes, sectors, legal forms or if they are privately or publicly owned because they constitute general depreciation rules*“], teiseks sellega, et ta vastandab selgelt selle seisukoha tõsiasjaga, et eelnevas lauses käsitletud aspekti suhtes seisukohta ei võetud („*the Commission cannot confirm whether* […] *it would however appear*“). Lisaks tuleb rõhutada, et teine vastus järgneb esimesele, mille oli vähem kui kuu varem andnud sama komisjoni liige ja mis oli esitatud samas tähenduses, kasutades osaliselt samu sõnu („*constitute general depreciation rules*“), mis kinnitab seega teabe kooskõlalist laadi.

68 Kõigest eeltoodust tuleneb, vastupidi hageja väidetule, et komisjoni 2006. aasta jaanuari ja veebruari vastused parlamendiliikmete küsimustele andsid vaidlusaluse kava abisaajatele konkreetseid kinnitusi, et see kava ei kuulu riigiabieeskirjade kohaldamisalasse ja tegemist on üldiste amortisatsioonieeskirjadega, mida kohaldatakse kõikidele ettevõtjatele Hispaanias. Komisjon järeldas vaidlustatud otsuses seega õigesti, et õiguspärase ootuse kaitse põhimõtte kohaldamise see tingimus oli täidetud.

Tekkinud ootuse õiguspärasus

69 On väljakujunenud kohtupraktika, et kaitsta saab ainult „õiguspärast“ ootust. Täpsemalt saab ootust kaitsta üksnes siis, kui puudutatud isik saab mõistlikult usaldada tekkinud olukorra säilimist või stabiilsust (kohtujurist Boti ettepanek kohtuasjas komisjon Koninklijke FrieslandCampina, C-519/07 P, EU:C:2009:256, punkt 78). Ootuse väidetava õiguspärasuse hindamisel võtab liidu kohus aluseks piisavalt ettevaatliku, mõistliku ja hoolsa ettevõtja (vt 16. oktoobri 2014. aasta kohtuotsus Alcoa Trasformazioni *vs.* komisjon, T-177/10, EU:T:2014:897, punktid 60 ja 72 ning seal viidatud kohtupraktika). Kohus võtab samuti arvesse väidetava õiguspärase ootuse valdkonda või eset. Seega, arvestades riigiabi mõiste objektiivset laadi (16. mai 2000. aasta kohtuotsus Prantsusmaa *vs.* Ladbroke Racing ja komisjon, C-83/98 P, EU:C:2000:248, punkt 25), ei tekita komisjoni hinnang, mille kohaselt

üks konkreetne meede ei kujuta endast riigiabi, õiguslikku olukorda, mis saab institutsioonide kaalutlusõiguse raames sageli muuta, nagu võib juhtuda eelkõige sellises valdkonnas nagu turgude ühine korraldus, mida tuleb pidevalt kohandada vastavalt majandusliku olukorra muutumisele (kohtujurist Léger' ettepanek liidetud kohtuasjades Belgia ja Forum 187 *vs.* komisjon, C-182/03 ja C-217/03, EU:C:2006:89, punkt 419), mis takistab tegemast järeldust, et ettevõtjatel oli õigus eeldada, et olemasolev olukord säilib (vt 15. juuli 2004. aasta kohtuotsus Di Lenardo ja Dilexport, C-37/02 ja C-38/02, EU:C:2004:443, punkt 70 ja seal viidatud kohtupraktika).

70 Seega, mis puudutab riigiabi saajate väidetavat õiguspärast ootust, siis annab komisjoni – kes on peamine riigiabieeskirju rakendav ametiasutus ja ainus, kelle ülesanne on hinnata abi kokkusobivust siseturuga – seisukoht üksinda sellest tulenevale ootusele õiguspärasuse.

71 Sellest järeldub samuti, et vaidlusaluse kava abisaajate ootuse õiguspärasuse hindamisel ei oma tähtsust ükski akt ega toiming, mida ei ole teinud komisjon, vaid näiteks ajakirjandus, hageja, abisaajad või Hispaania ametiasutused, kelle poole hageja on pöördunud.

72 Tuleb lisada, et kuigi komisjoni teisest vastusest tuleneva ettevaatlikkuse tõttu peaks tema akte ja toiminguid rohkem analüüsima, ei saa sellest järeldada väidetava ootuse õiguspärasuse puudumist, selles tähenduses, et need oleks pidanud viima vaidlusaluse kava abisaajad vaidlustatud otsuse vastuvõtmise ettenägemiseni.

73 Nimelt, mis puudutab viidatud rahvusvahelises pressis ilmunud artikleid, siis tuleb märkida, need piirduvad sisuliselt vaid vaidlusaluse kava ja selle majanduslike tagajärgede väljatoomisega ning et ainus artikkel, mis kritiseerib riigiabi keelavaid eeskirju, esitamata täpsustusi, järgib komisjoni ametnike avaldusi, mille kohaselt vaidlusalune kava ei vasta riigiabiks kvalifitseerimise tingimustele, kuna sellest ei saa kasu konkreetsed ettevõtjad või sektorid.

74 Mis puudutab hageja kaebust, mille komisjon sai 28. augustil 2007, ning artikleid, mis seda käsitlesid, siis tuleb märkida, et väidetava ebaseadusliku abi kohta teabe esitamine tekitab üksnes kohustuse seda teavet viivitamatult kontrollida (määruse nr 659/1999 artikli 10 lõige 1) ja teavitada kaebajat tema kaebuse suhtes tehtavatest edasistest toimingutest (määruse nr 659/1999 artikli 20 lõige 2), kuid see ei tähenda ametliku uurimismenetluse algatamist ega seda enam „negatiivse otsuse" tegemist, millega tuvastatakse abi kokkusobimatus siseturuga (määruse nr 659/1999 artikli 7 lõige 5). Samuti võib lisada, et vaidlusaluse kava kohta esitati komisjonile ainult üks kaebus, olgugi et vaidlusalune kava oli olnud jõus mitu aastat enne selle kaebuse esitamise kuupäeva.

75 Mis puudutab Telefónica suhtumist, siis selle äriühingu teadaandest, mis tehti pärast vaidlustatud otsust ja mille esitas hageja, ei nähtu, et nimetatud äriühing oleks komisjoni otsuse ootuses loobunud vaidlusaluse kava kohaldamisest. Igal juhul ei võimalda vaidlusaluse kava ühe abisaaja eriline ettevaatlikkus üksinda järeldada, et kõnealuse kava abisaajate ootus ei ole õiguspärane.

76 Mis puudutab seda, kuidas suhtusid asjasse Hispaania ametivõimud, kes olevat vaidlusaluse kava riigiabieeskirjadega kokkusobivust „arutanud", siis piisab, kui tõdeda, et seda ei kinnita ükski tõend. Repliigile lisatud ajaleheartiklid käsitlevad tõepoolest raskusi, mis Hispaania ametivõimudel vaidlusaluse kava rakendamisel tekkisid, kuid need raskused ei ole seotud riigiabieeskirjadega. Pealegi on neis artiklites käsitletud probleemide puhul, mis tekkisid seoses kokkusobivusega riigiabi keelavate eeskirjadega, tegemist nendega, mille tõstatas komisjon (vt allpool punkt 79).

77 Just seoses viidatud komisjoni aktide ja toimingutega tuleb veel lisada järgmist.

78 Esmalt, mis puudutab väidetavalt sarnaseid maksustamiskordasid, mille komisjon tunnistas siseturuga kokkusobimatuks abiks aastal 2000 (otsus, mida kinnitas 15. juuli 2004. aasta kohtuotsus Hispaania *vs.* komisjon C-501/00, EU:C:2004:438) ja aastal 2006, siis tuleb märkida, et iga teatatud või kaebuse esemeks olevale abile antud hinnangu individuaalne laad välistab selle, et konkreetsele abile antud

hinnang võiks kahtluse alla seada sarnasele, kuid eraldiseisvale abile antud hinnanguga seonduva ootuse õiguspärasuse. Nimelt, sama moodi nagu komisjoni positiivne otsus riigiabi kohta ei saa anda alust tulevikus sarnaste projektide võimalike abisaajate õiguspäraseks ootuseks, et need projektid on siseturuga kokkusobivad (vt 20. septembri 2011. aasta kohtuotsus Regione autonoma della Sardegna jt *vs.* komisjon, T-394/08, T-408/08, T-453/08 ja T-454/08, EU:T:2011:493, punkt 283 ja seal viidatud kohtupraktika), ei saa negatiivne otsus kaasa tuua õiguspärast ootust, mis tekib konkreetsetest kinnitustest, mis on antud seoses sarnaste riigisiseste kavade kokkusobivusega.

79 Teiseks, mis puudutab meetmeid, mille komisjon võttis enne ametliku uurimismenetluse algatamist (teabenõuded Hispaania ametiasutustele) ja mida on käsitletud kahes 2007. aasta veebruari ja juuni ajaleheartiklis (vt samuti punkt 4 eespool), siis need ei tähendanud selles staadiumis, mil need võeti, komisjoni seisukohta asjaomaste riigisiseste õigusnormide seaduslikkuse suhtes (vt samuti punkt 111 allpool) ja seega ei saa need kaasa tuua komisjoni antud konkreetsetest kinnitustest tuleneva ootuse seaduslikkust (vt selle kohta 1. juuli 2010. aasta kohtuotsus ThyssenKrupp Acciai Speciali Terni *vs.* komisjon, T-62/08, EU:T:2010:268, punkt 280).

80 Sellest järeldub, et komisjon järeldas käesolevas asjas õiguspäraselt, et vaidlusaluse kava abisaajate ootus selle seaduslikkuse suhtes oli legitiimne. Võib lisada, et hoolas ja teadlik ettevõtja võis selle kava seaduslikkuses seda vähem kahelda, et Üldkohus ise leidis 2014. aastal, et komisjon ei olnud tõendanud, et asjaomane kava, mida kohaldati kõikide ettevõtjate suhtes, tegemata vahet nende kategooriatel, kujutas endast riigiabi (7. novembri 2014. aasta kohtuotsus Banco Santander ja Santusa *vs.* komisjon, T-399/11, EU:T:2014:938, ja 7. novembri 2014. aasta kohtuotsus Autogrill España *vs.* komisjon, T-219/10, EU:T:2014:939, mis tühistati 21. detsembri 2016. aasta kohtuotsusega komisjon *vs.* World Duty Free Group SA jt, C-20/15 P ja C-21/15 P, EU:C:2016:981).

Olemasolevate huvide kaalumine

81 Tuleb märkida, et komisjon leidis vaidlustatud otsuse põhjenduses 168, et „[k]ooskõlas Euroopa Kohtu ja komisjoni varasema praktikaga ning ülekaaluka avaliku huvi puudumisel […] peaksid [abisaajad] kõnealuse meetmega antud soodustusi saama kasutada [vaidlusaluse kava kehtimise] vältel“.

82 Seega ei saa järeldada, nagu seda teeb hageja, et komisjon jättis käesolevas asjas analüüsimata õiguspärase ootuse tunnustamise tingimuse, mis nõuab, et ei esineks seda takistavat ülekaalukat avalikku huvi. Nimelt, olgugi et lühidalt, aga komisjon tõi selgelt välja, et vaidlusaluse kava puhul ei esine avalikku huvi, mis keelaks selle jätkuvat rakendamist ja nõuaks selle kava alusel antud abi nõudmist, hoolimata muude õiguspärase ootuse tunnustamise tingimuste täitmisest.

83 Kuigi hageja järeldab komisjoni kinnituse lühidusest, et ta tegelikult ei kontrollinud, kas käesolevas asjas takistab ülekaalukas avalik huvi vaidlusaluse kava abisaajate õiguspärase ootuse tunnustamist, siis tuleb rõhutada, et „ülekaalukat avalikku huvi“ (või „avalikust korrast tulenevat huvi“, nagu kohtupraktikas samuti on sõnastatud) puudutav tingimus kujutab endast negatiivset tingimust selles mõttes, et seda ei pea esinema, et saaks tunnustada õiguspärast ootust (vt selle kohta 17. juuli 1997. aasta kohtuotsus Affish, C-183/95, EU:C:1997:373, punkt 57, ja 22. juuni 2006. aasta kohtuotsus Belgia ja Forum 187 *vs.* komisjon, C-182/03 ja C-217/03, EU:C:2006:416, punkt 148). Seega nähtub õiguspärase ootuse kaitset kinnitavatest kohtuotsustest, et Euroopa Kohus ja Üldkohus piirdusid pelgalt sellega, et mainisid ülekaaluka avaliku huvi puudumist (vt selle kohta 17. aprilli 1997. aasta kohtuotsus de Compte *vs.* parlament, C-90/95 P, EU:C:1997:198, punkt 39), nagu esineb vaidlustatud otsuses, või jätsid selle huvi mainimata, kui pooled selle tingimuse üle ei vaielnud (vt selle kohta 24. novembri 1987. aasta kohtuotsus RSV *vs.* komisjon, 223/85, EU:C:1987:502, punktid 13–17, ja 5. juuni 2001. aasta kohtuotsus ESF Elbe-Stahlwerke Feralpi *vs.* komisjon, T-6/99, EU:T:2001:145, punktid 188–191).

84 Sellest võib järeldada, et komisjon peab kõnealuse tingimuse analüüsi esitama üksikasjalikumalt üksnes juhul, kui ta kavatseb õiguspärast ootust mitte kaitsta seetõttu, et seda takistab ülekaalukas avalik huvi, mis käesolevas asjas nii ei ole, või juhul, kui huvitatud isikud on esitanud väiteid konkreetse avaliku huvi kohta, mis käesolevas asjas samuti nii ei ole. Nimelt ei nähtu toimikus asuvatest haldusmenetluse dokumentidest, et hageja oleks esitanud mingeid väiteid (oma kaebuses ja märkustes ametliku uurimismenetluse algatamise kohta) seoses ülekaaluka avaliku huviga, mis oleks käesolevas asjas takistanud tunnustada vaidlusaluse kava abisaajate õiguspärast ootust. Hageja märkis lisaks kohtuistungil Üldkohtu küsimusele vastates, et ta ei saa kinnitada, et ta oleks viidanud haldusmenetluses ülekaalukale avalikule huvile, täpsustades samas, et sellele viitamine ei olnud tema ülesanne, võttes arvesse kohustust ebaseaduslik abi kaotada ja tagasi nõuda.

85 Kuigi hageja leiab eelkõige viimati nimetatud väitega, et komisjon oleks pidanud käesolevas asjas eelistama vaidlusaluse kavaga seotud eeliste täielikku kaotamist selle kava abisaajate huvidele, tuleb märkida, et nimetatud avalik huvi seguneb sisuliselt ebaseadusliku abi tagasinõudmise põhimõtte enesega, millest õiguspärase ootuse kaitse moodustab erandi. Selline huvi ei saa seega, nagu komisjon oma kohtudokumentides ja kohtuistungil õigesti rõhutas, kuuluda ülekaaluka üldise huvi hulka riigiabi valdkonnas, kuna viimati nimetatud huvi käsitleb muid kaalutlusi kui need, mis puudutavad ebaseadusliku ja siseturuga kokkusobimatu abi tagasinõudmise kohustust, ja võib seonduda näiteks tervise või keskkonna kaitsega. Lisaks, isegi kui sellise huviga kaalumine oleks lubatud, võtaks sellele huvile liiga suure kaalu andmine toime erandilt, mis on sätestatud määruse nr 659/1999 artiklis 14 ja mille kohta tuleb meeles pidada, et selle eesmärk on tagada „üldpõhimõtte“ järgimine (vt eespool punkt 37).

86 Käsitletavas asjas kujutasid vaidlusalusest kavast kasu saanud tehingud endast pikaajalisi kohustusi, võttes arvesse selle kavaga ette nähtud 20aastast amortisatsiooniperioodi (vt eelkõige vaidlustatud otsuse põhjendused 168 ja 169), ja sellised kohustused võimaldavad kallutada kaalukaussi abisaajate individuaalsete huvide kasuks (vt selle kohta 22. juuni 2006. aasta kohtuotsus Belgia ja Forum 187 *vs.* komisjon, C-182/03 ja C-217/03, EU:C:2006:416, punktid 164–166). Tuleb rõhutada veel, et kõnealune pikaajaline kestus puudutab vaid maksude mahaarvamisi, mis vastavad õiguspärase ootuse kaitsega hõlmatud ning ajavahemikul (2002–2007) teostatud osaluste omandamistele, ja see ei tähenda, et vaidlusalust kava kohaldatakse jätkuvalt osaluste omandamiste suhtes, mis leidsid aset pärast aastat 2007. Abisaajatele antud individuaalsete eeliste olulisus, millele hageja viitab, räägib pigem nende eeliste säilimise kasuks, et mitte tekitada kindlat ja märkimisväärset kahju, kui tagasinõudmise kasuks, mis võib vajaduse korral olla põhjendatud, kui kahjuliku mõju ulatus liidu tasandil endal on märkimisväärne näiteks seetõttu, et abisaajate ja vastavate osaluste omandamise hulk on suur, millele hageja ei ole isegi viidanud (vt selle kohta kohtujurist Léger’ ettepanek liidetud kohtuasjades Belgia ja Forum 187 *vs.* komisjon, C-182/03 ja C-217/03, EU:C:2006:89, punktid 428 ja 429).

87 Kõiki neid kaalutlusi arvestades võib käsitletavas asjas järeldada, et komisjon analüüsis vaidlusaluse kava abisaajate õiguspärase ootuse kaitse tunnustamise tingimust, mis puudutab huvide kaalumist, vormiliselt ja sisuliselt nõuetekohaselt.

Kaitstud õiguspärase huvi ajaline ulatus

88 Hageja heidab komisjonile ette, et viimane laiendas ekslikult õiguspärase ootuse kaitse kõikidele enne 21. detsembrit 2007 aset leidnud osaluste omandamistele, kaasa arvatud neile, mis leidsid aset enne komisjoni 2006. aasta kahte vastust ja pärast komisjoni 5. veebruari 2007. aasta vastust ühele parlamendiliikme küsimusele.

– Enne komisjoni 2006. aasta kahte vastust aset leidnud osaluste omandamisi puudutava abi hõlmamine

89 Tuleb meelde tuletada, et komisjon leidis vaidlustatud otsuses järgmist:

„(164) Abisaajate õiguspäraseid ootusi käsitlevate komisjoni seisukohtade mõju puhul tuleks komisjoni arvates eristada kahte ajavahemikku: a) ajavahemik alates meetme jõustumisest 1. jaanuaril 2002 kuni menetluse algatamise otsuse *Euroopa Liidu Teatajas* avaldamise kuupäevani 21. detsembril 2007 ja b) menetluse algatamise otsuse *Euroopa Liidu Teatajas* avaldamise järgne aeg.

(165) Esimese ajavahemiku puhul […]

(166) […] tähendab komisjoni täpne ja tingimusteta seisukoht selle kohta, et riiklikku meedet ei saa käsitada riigiabina, loomulikult seda, et meedet ei käsitatud algusest peale abina (st ka enne kõnealuse seisukoha esitamist). Kõik ettevõtjad, kes ei olnud enne kindlad, kas nad peavad edaspidi riigiabi eeskirjade kohaselt tagasi maksma soodustuse, mille nad olid firmaväärtuse amortiseerimise kava alusel enne komisjoni seisukohtade esitamist tehtud tehingutest saanud, võinuks seejärel järeldada, et ebakindluseks polnud põhjust, kuna nendelt ei saanud eeldada suurema hoolikuse ülesnäitamist, kui komisjon seda selles osas teinud oli. Nendel konkreetsetel asjaoludel ning pidades silmas, et ühenduse õigus ei nõua ühenduse institutsiooni antud kinnituste ja nendega seotud kodanike või ettevõtjate käitumise vahelise põhjusliku seose tõendamist, […] võiks iga hoolas ettevõtja mõistlikult oodata, et komisjon ei nõua järgnevalt tagastamist […] meetmete puhul, mille kohta ta ise on eelnevalt teisele ühenduse institutsioonile saadetud kirjas kinnitanud, et see ei moodusta abi, sõltumata sellest, millal abimeetme raames kasu saanud tehingud toimusid.

(167) Seetõttu järeldab komisjon, et vaidlustatud meetme kasutajatel olid õiguspärased ootused selle kohta, et nad ei pea abi tagastama, ning seega ei nõua komisjon kõnealuse meetme raames antud maksuabi tagastamist, mida asjaomased abisaajad said seoses mis tahes Hispaanias asutatud omandava äriühingu otseste või kaudsete osalustega välismaises äriühingus enne EÜ asutamislepingu artikli 88 lõike 2 kohase ametliku uurimismenetluse algatamist käsitleva komisjoni otsuse *Euroopa Liidu Teatajas* avaldamise […] kuupäeva.“

90 Hageja ei ole komisjoni lähenemisviisiga nõus osas, milles see hõlmab õiguspärase ootuse kaitse alla tehingud, mis tehti enne komisjoni 2006. aasta kahte vastust. Ta tugineb selles osas esiteks õiguspärase ootuse kaitse põhimõttele, nagu seda tunnustatakse Saksa õiguses, ja teiseks Euroopa Kohtu praktikale.

91 Esmalt tuleb märkida, et need kaks alust ei toeta hageja kaitstavat seisukohta.

92 Mis puudutab õiguspärase ootuse kaitse põhimõtet nii, nagu seda tunnustatakse Saksa õiguses, siis tuleb meenutada, et esimene kohtuotsus, mis õiguspärase ootuse kaitse põhimõtet liidu õiguses käsitles, tuletas selle tavapärasel liidu üldpõhimõtete „avastamise“ meetodil, lähtudes kuue söe- ja teraseühenduse liikmesriigi õiguse võrdlevast uurimusest (12. juuli 1957. aasta kohtuotsus Algera jt *vs.* ühisassamblee, 7/56 ja 3/57–7/57, EU:C:1957:7, lk 115). Seega, kuivõrd hageja tugineb üksnes Saksa õiguse põhimõttele, mis nõuab, et õiguspärase ootuse subjekt kinnitaks seda ootust usaldusaktiga, mis on tingimata hilisem kui akt, mis ootuse tekitas, siis sellist nõuet liidu õiguses ei esine. Lisaks võib märkida, et kohtujuristi ettepanekus kohtuasjas Westzucker (1/73, EU:C:1973:61), millele hageja viitab, tugines kohtujurist Roemer tõepoolest ühele Saksamaa Bundesverfassungsgerichti otsusele (lk 741), kuid samuti – vastavalt liidu õiguse üldpõhimõtete tuvastamise tavapärasele meetodile, millele on viidatud eespool – ühele Prantsusmaa Cour de cassationi otsusele ja Cour d’appel de Bruxelles’i otsusele (lk 739).

93 Tingimusi, mida nõuab Saksa õigus selleks, et saada õiguspärase ootuse kaitset, ja eelkõige tingimust, mis puudutab usaldusakti, ei saa järelikult käsitletavas asjas kohaldada.

94 Mis puudutab hageja viidatud kohtupraktikat, siis ka see ei võimalda järeldada, et õiguspärase ootusega võivad kaetud olla tehingud, mis toimusid pärast selle ootuse tekkimist.

95 Nimelt, kõikides viidatud kohtuotsustes, milles kohaldati õiguspärase ootuse kaitse põhimõtet – 18. märtsi 1975. aasta kohtuotsus Deuka (78/74, EU:C:1975:44, punkt 14) käsitles peamiselt õiguskindluse põhimõtet – oli käsitluse all konkreetne ja käesolevast olukorrast erinev olukord, kus õiguspärase ootusega kaitstud eelised oli andnud liidu ametiasutus ja eeliste andmine kujutas endast ühtlasi ootust tekitavat akti (ekspordi sertifikaadi väljastamine ja hüvitissumma eelnev kindlaksmääramine 14. mai 1975. aasta kohtuotsuses CNTA *vs.* komisjon, 74/74, EU:C:1975:59, turustamata jätmise lisatasu maksmine 28. aprilli 1988. aasta kohtuotsuses Mulder, 120/86, EU:C:1988:213; 28. aprilli 1988. aasta kohtuotsuses von Deetzen, 170/86, EU:C:1988:214, ja 10. jaanuari 1992. aasta kohtuotsuses Kühn, C-177/90, EU:C:1992:2). See kokkulangevus tähendas tingimata, et õiguspärane ootus kattis vaid eeliseid, mis anti ootuse tekitanud akti alusel, ilma et sellest saaks tuletada, et eelkõige sellistes olukordades, kus eelise on andnud riigisisesed ametiasutused, sõltumata ootuse tekitanud komisjoni aktist, saavad ainult sellised eelised olla kaitstud.

96 Seevastu nähtub 5. juuni 2001. aasta kohtuotsusest ESF Elbe-Stahlwerke Feralpi *vs.* komisjon (T-6/99, EU:T:2001:145), millele komisjon viitab vasturepliigis, et Üldkohus möönis vähemalt printsiibis, olgugi et see leidis aset käesolevatest asjaoludest erinevatel asjaoludel, et õiguspärase ootusega võivad olla kaitstud tehingud, mis tehti enne kõnealuse ootuse tekitanud akti. Nimelt leidis Üldkohus selle kohtuotsuse punktis 190, et tagatist, mille Saksamaa ametiasutused andsid hagevale äriühingule 1994. aasta lõpus, kattis õiguspärane ootus, mis tulenes konkreetsetest kinnitustest, mille komisjon andis 13. jaanuaril 1995. Isegi kui õiguspärase ootusega hõlmatud abi andmise ja selle ootuse tekitanud akti vaheline aeg on lühike, möönis Üldkohus siiski, et komisjon võib anda konkreetseid kinnitusi, mis loovad põhjendatud lootusi varem antud abi seaduslikkuse suhtes. Sama moodi ja vastupidi kohtuistungil hageja poolt väidetule ei ole määrav asjaolu, et asjaomane tagatis sarnanes teise tagatisega, mida kattis samuti õiguspärane ootus 1. märtsil 1993 antud kinnituste tõttu, kuna eespool punktis 78 viidatud kohtupraktika kohaselt ei saa komisjoni positiivne otsus abi kohta olla alus hilisemate, siseturuga kokkusobivuse osas sarnaste abiprojektide abisaajate õiguspärasele ootusele.

97 Teisena tuleb rõhutada, et hageja kaitstav seisukoht ajab segamini õiguspärase ootuse saamise kuupäeva, mis vastab konkreetsetest kinnitustest teada saamise kuupäevale (vt selle kohta 17. aprilli 1997. aasta kohtuotsus de Compte *vs.* parlament, C-90/95 P, EU:C:1997:198, punkt 38), ja saadud õiguspärase ootuse eseme, mis võib ulatuda enne seda kuupäeva tehtud tehingutele vastavalt antud konkreetsete kinnituste tingimustele.

98 Õiguspärane ootus puudutab aga kõige sagedamini ja ka käsitletavas asjas sellise olemasoleva olukorra säilimist, mis määratluse järgi tekkis enne akti, mis andis selle olukorra säilimisele õiguspärase ootuse. Sellisel juhul ei oma vastupidi hageja väidetule õiguspärase ootuse tekitanud akt tagasiulatuvat jõudu selles mõttes, et loob õiguspärase ootuse alates sündmustest, mis eelnevad kõnealustele, kuid see piirdub selle akti tegemise kuupäevast alates nende sündmuste ja neile järgnevate tagajärgede katmisega, mis leidsid aset enne seda kuupäeva.

99 Kui nõustuda hageja seisukohaga, ei saaks õiguspärase ootuse kaitse põhimõttele tugineda, et olla vastu selle ebaseadusliku abi tagasinõudmisele, mis loomupäraselt antakse enne kui komisjon, kes on kõige suutlikum andma konkreetseid, tingimusteta, ühtivaid ja usaldusväärseid kinnitusi, on saanud võtta mis tahes viisil seisukoha asjaomase abi riigiabiks kvalifitseerimise ja siseturuga kokkusobivuse kohta. Seega kaotaks määruse nr 659/1999 artikkel 14 oma kasuliku mõju.

100 Niisiis leidis komisjon õigesti, et 2006. aasta vastustest tulenenud õiguspärane ootus puudutas 2002. aastal jõustunud vaidlusaluse kava säilimist ja järelikult hõlmas see osaluste omandamisi, mis leidsid aset alates sellest kuupäevast, ning abi, mis anti asjaomastele osaluste omandamistele selle kava alusel, ja seda isegi juhul, kui abi anti enne 2006. aasta vastuseid.

101 Seda hinnangut ei sea kahtluse alla asjaolu, et vaidlusalusest kavast käsitletavas asjas komisjonile ei teatatud ja et selle kava abisaajad võivad omada õiguspärast ootust abi andmise seaduslikkuse suhtes üksnes erandlikel asjaoludel (vt eespool punktid 39 ja 40). Nimelt, kuigi erandlike asjaolude puudumisel ei saa teatamata abi saajal olla õiguspärast ootust abi seaduslikkuse ja selle säilimise suhtes, tuleneb selliste asjaolude olemasolust, et alates konkreetsete kinnituste andmisest, mis loovad abisaajas põhjendatud lootuse abi seaduslikkuse suhtes ja mis iseloomustavad erandlikke asjaolusid (vt eespool punktid 47 ja 48), ning tingimusel, et antud kinnitused ei näe ette ajalist piirangut, ei saa kõnealuse abisaaja osas enam tõdeda, et ta pidi õiguspäraselt olema teadlik asjaomase abi ebaseaduslikkusest mingi ajavahemiku jooksul.

102 Juhul kui see oleks teisiti, tähendaks see antud kinnituste konkreetsuse ja usaldusväärsuse eiramist eelkõige nende kinnituste ajalise ulatuse osas ja seega õiguspärase ootuse tunnustamise ühe tingimuse kaotamist, aidates samas teatamata abi puhul kaasa sellele, et õiguspärast ootust abi seaduslikkuse suhtes tunnustatakse üksnes erandlikel asjaoludel (vt eespool punkt 47). Nimelt juhul, kui õiguspärane ootus peaks katma üksnes neid tehinguid, mis tehti pärast ootuse tekitanud akti vastuvõtmist, isegi kui see ootus pidi katma varasemaid tehinguid, tähendaks see nende kinnituste ajalise ulatuse piiramist, rikkudes õiguspärase ootuse kaitse põhimõtet.

103 Hageja poolt pakutud analüüsi tagajärjel oleksid sellise maksumeetme abisaajad, nagu on vaidlusaluse kavaga kehtestatud eelis, kohustatud näitama erilist hoolsust, mis läheb kaugemale mõistlikult hoolsa ettevõtja kohustustest ja võrdub sisuliselt abist teatamise kohustusega, olgugi et sellise meetme riigiabiks kvalifitseerimist ei saa eeldada ja et abisaajate teatamiskohustuse puudumine on just üks alustest, mis annab võimaluse tunnustada nende õiguspärast ootust teatamata abi seaduslikkuse suhtes (vt eespool punktid 42 ja 43).

104 Tuleb lisada, et hageja kaitstava seisukoha järgimine tähendaks käsitletavas asjas veel seda, et eitada tuleks vaidlusaluse kava abisaajate õiguspärast ootust abi suhtes, mis anti selle kava alusel osaluste omandamistele, mis leidsid aset kuni 2006. aasta veebruarini, seejärel alates 2007. aasta novembrist. Lisaks sellele, et liikmesriigi ametiasutustele pandud tagasinõudmiskohustus, mis puudutab maksude mahaarvamises seisnevat kava, mida kohaldatakse 20aastase ajavahemiku jooksul, on keeruline, tähendaks selline lähenemisviis eelkõige seda, et ootuse kohaldamisala seatakse sõltuvusse õiguspärast ootust tekitavate aktide vastuvõtmisest ja luuakse õiguslik ebakindlus õiguspärase ootuse kaitse põhimõtte kohaldamise suhtes, mida väljakujunenud kohtupraktikas peetakse siiski õiguskindluse põhimõtte järelmiks (vt eespool punktis 37 viidatud kohtupraktika).

105 Lisaks, isegi kui see asjaolu ei ole määrav (vt selle kohta 30. novembri 2009. aasta kohtuotsus Prantsusmaa ja France Télécom *vs.* komisjon, T-427/04 ja T-17/05, EU:T:2009:474, punkt 277), võib märkida, et vaidlustatud otsuses võetud lähenemisviisi on samuti kasutatud teistes otsustes, nagu komisjon seda kohtuistungil kinnitas, ilma et liidu kohus oleks seda kunagi kahtluse alla seadnud.

106 Sellest järeldub, et käsitletavas asjas ja vastupidi hageja väidetule ei ole komisjon ekslikult järeldanud, et õiguspärane ootus laieneb abile, mis anti vaidlusaluse kava alusel alates selle jõustumisest aastal 2002.

– *Selle abi hõlmamine, mis puudutab osaluste omandamisi pärast 5. veebruari 2007*

107 Tuleb märkida, et komisjon leidis vaidlustatud otsuse põhjendustes 164 ja 167, et vaidlusaluse kava abisaajate õiguspärane ootus selle kava seaduslikkuse suhtes lõppes 21. detsembril 2007 ehk komisjoni ametliku uurimismenetluse algatamise otsuse *Euroopa Liidu Teatajas* avaldamise kuupäeval, kuna sellest kuupäevast alates oleks iga hoolas ettevõtja pidanud võtma arvesse komisjoni väljendatud kahtlusi vaidlusaluse kava suhtes.

108 Hageja ei vaidle vastu, et õiguspärane ootus võib lõppeda abimeetme suhtes ametliku uurimismenetluse algatamise otsuse avaldamise kuupäeval, mis käsitletavas asjas toimus 21. detsembril 2007 ja mida pealegi kinnitab kohtupraktika (vt selle kohta 22. aprilli 2016. aasta kohtuotsus Iirimaa ja Aughinish Alumina *vs.* komisjon, T-50/06 RENV II ja T-69/06 RENV II, EU:T:2016:227, punktid 221 ja 224, ning 1. märtsi 2017. aasta kohtuotsus SNCM *vs.* komisjon, T-454/13, EU:T:2017:134, punkt 293 ja seal viidatud kohtupraktika). Ta väidab seevastu, et vaidlusaluse kava abisaajate õiguspärane ootus lõppes käsitletavas asjas 5. veebruaril 2007, mil komisjon vastas ühele teisele parlamendiliikme küsimusele.

109 Selle vastuse lõigus, mis käsitleb vaidlusalust kava, on öeldud järgmist:

„Käsitletavas asjas ei ole komisjon veel võtnud seisukohta Hispaania maksuõigusnormide, mis puudutavad firmaväärtuse mahaarvamist, kokkusobivuse suhtes riigiabi seisukohast; küll aga ei tundu need olevat vastuolus neljanda raamatupidamise direktiiviga […]. Igal juhul rõhutab komisjon, et võimalike abimeetmete, millele auväärne liige viitab, mis tahes hilisema uurimise tulemust on võimatu ette näha. Sellega seoses komisjon kordab, et ta võib, tuginedes enda kontrollipädevusele riigiabi valdkonnas, kohustada tagasi nõudma mis tahes kokkusobimatu või ebaseaduslikult antud abi, nii et abisaaja kaotaks mis tahes eelise, mis tal võis oma konkurentide ees olla, taastades sellega abi andmisele eelnenud konkurentsil põhineva turuolukorra (*In this case, the Commission has yet to give its opinion on the compatibility, from a state aid point of view, of the Spanish goodwill write-off provisions; they do not, however, appear to be contrary to the Fourth Accounting Directive. […] In any case, the Commission would point out that it is impossible to predict the outcome of any subsequent investigation of the possible aid measures referred to by the Honourable Member. In this regard, the Commission would reiterate that it may, by virtue of its state aid control powers, order the recovery of any incompatible or illegally granted aid so as to deprive the recipient of any advantage it may have enjoyed over its competitors, thereby restoring the pre-aid competitive market situation*.)

110 Sellega seoses tuleb rõhutada, et eespool punktis 108 viidatud kohtupraktikast tuleneb, et hoolsal ettevõtjal ei saa enam olla õiguspärast ootust abi andmise seaduslikkuse suhtes alates ametliku uurimismenetluse algatamise otsuse avaldamisest, kuna ametliku uurimismenetluse algatamine tähendab, et komisjonil on tõsiseid kahtlusi seoses asjaomase riigisisese meetme seaduslikkusega liidu õigusnormide suhtes, mis keelavad riigiabi. Sellest järeldub, et lõpetamaks nõuetekohaselt tekkinud õiguspärast ootust, oleksid komisjoni 5. veebruari 2007. aasta vastuses esitatud kavatsused pidanud igal juhul tekitama tõsiseid kahtlusi vaidlusaluse kava seaduslikkuse suhtes.

111 Ent selliseid kahtlusi 5. veebruari 2007. aasta vastusest kuidagi ei teki. Sellest vastusest tuleneb nimelt, et hüpoteetiline on nii vaidlusaluse kava suhtes ametliku uurimismenetluse algatamine, mis oleks võinud tekitada tõsiseid kahtlusi vaidlusaluse kava seaduslikkuse suhtes, kui ka seda enam sellise menetluse tulemus. Komisjon viitab sisuliselt oma vastuses tõepoolest teabenõudele, mis saadeti Hispaania ametiasutustele 15. jaanuaril 2007 (vt eespool punkt 4), kuid selline nõue kuulub antud juhul üksnes riigiabi uurimise esialgsesse etappi, mille ainus eesmärk on võimaldada komisjonil kujundada asjaomase riigisisese meetme suhtes esmane arvamus (vt 10. juuli 2012. aasta kohtuotsus Smurfit Kappa Group *vs.* komisjon, T-304/08, EU:T:2012:351, punkt 45 ja seal viidatud kohtupraktika), mis tingimata ei päädi ametliku uurimismenetluse algatamisega, kuna komisjon võib jääda esialgse etapi juurde pidama, et teha riigisisese meetme suhtes soodne otsus, kui ta saavutab esmasel uurimisel veendumuse, et see meede ei kujuta endast riigiabi, või juhul, kui see tunnistatakse riigiabiks, on see EL toimimise lepinguga kooskõlas (22. detsembri 2008. aasta kohtuotsus British

Aggregates *vs*. komisjon, C-487/06 P, EU:C:2008:757, punktid 186 ja 187, ning 16. septembri 2013. aasta kohtuotsus Colt Télécommunications France *vs*. komisjon, T-79/10, ei avaldata, EU:T:2013:463, punkt 31). Lisaks tuleb märkida, et komisjon ei anna selles vastuses vaidlusaluse kava suhtes mingit hinnangut, isegi mitte kokkuvõtlikku või ebaselget, piirdudes vaid oma pädevuse väljatoomisega osas, mis tal on ebaseadusliku ja siseturuga kokkusobimatu abi suhtes antud.

112 Eelnevast tuleneb, et etteheidetega, mis on esitatud selle kohta, kuidas komisjon vaidlustatud otsuses õiguspärast ootust ajaliselt piiritles, ei saa nõustuda.

113 Seetõttu tuleb hageja ainus väide tagasi lükata.

114 Seega ei ole hageja nõue tühistada vaidlustatud säte põhjendatud, mistõttu, ilma et oleks vaja võtta seisukohta komisjoni poolt esitatud vastuvõetamatuse vastuväite suhtes, tuleb käesolev hagi rahuldamata jätta (vt selle kohta 26. veebruari 2002. aasta kohtuotsus nõukogu *vs*. Boehringer, C-23/00 P, EU:C:2002:118, punkt 52).

Kohtukulud

115 Vastavalt Üldkohtu kodukorra artikli 134 lõikele 1 on kohtuvaidluse kaotanud pool kohustatud hüvitama kohtukulud, kui vastaspool on seda nõudnud. Kuna kohtuotsus on tehtud hageja kahjuks, tuleb kohtukulud vastavalt komisjoni ja menetlusse astujate nõuetele välja mõista hagejalt.

Esitatud põhjendustest lähtudes

ÜLDKOHUS (üheksas koda)

otsustab:

1. Jätta hagi rahuldamata.

2. Mõista kohtukulud välja Deutsche Telekom AG-lt.

Gervasoni Kowalik-Bańczyk Mac Eochaidh

Kuulutatud avalikul kohtuistungil 15. novembril 2018 Luxembourgis.

Allkirjad